

Культура

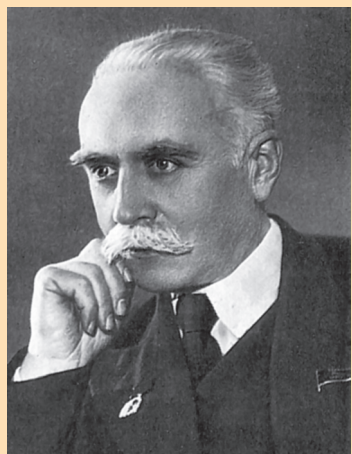
К...

щоп'ятниці

всеукраїнський тижневик 2010 р.

і життя

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Невідомий Левко Ревуцький
стор. 7–10

Повернення на Батьківщину
стор. 4–5

Подарунки з усього світу
стор. 14

«ART-KYIVcontemporary 2010»: реальність і амбіції
стор. 2–3

заступник головного редактора видавництва, редактор рубрик «Богема», «Далі буде» Алла ЧЕРДИНЦЕВА

сучасне мистецтво

«ART-KYIVcontemporary 2010»: реальність і амбіції

Алла ЧЕРДИНЦЕВА

Найголовнішою сенсацією п'ятого міжнародного ярмарку «ART-KYIVcontemporary 2010» восени стала не виставка-продаж сучасного мистецтва. Мистецький Арсенал в новій якості, в якому вперше проходив тиждень «контемпорари», – ось на що зібралися подивитися українські і не лише «акули» та «піскарі» арт-ринку

З «акул» до Києва завітала куратор Музею Гугенхайма др. Валері Хіллінгс, куратор фестивалю сучасного мистецтва Маніфеста, редактор Художнього журналу Віктор Мізіано, куратор, директор Інституту проблем сучасного мистецтва (Москва) Іосиф Бакштейн, а також «батько» стрит-арту, легендарний швейцарський графітчик Гаральд Негелі. Про перформанс останнього (та інші ласощі «ART-KYIVcontemporary 2010») поговоримо згодом. Спочатку, про багатостраждальний Арсенал. На жаль, не дуже інформовану про новітні етапи боротьби за створення музейного комплексу публіку він уразив менше, ніж того хотілося б.

НЕВИДИМИ СВІТУ СЛЪЗИ

Результатом п'яти років «будівництва століття» стала відсутність ще минулої зими в Арсеналу даху, 10-метровий котлован у його дворі та брак фінансування. На щастя, цьогоріч український чи то Ермітаж, чи то Лувр потрапив до програми підготовки до Євро-2012. На поточні роботи із реконструкції будівлі, за словами нової директорки комплексу Наталії Заболотної,

було виділено 125 млн грн. лише державних коштів. «ART-KYIVcontemporary» презентує громадськості першу чергу будівництва. Перший поверх будівлі (12 тис. кв. м; нагадаємо, що загальна площа Мистецького Арсеналу складає 53 тис. «квадратів») і надалі планують надавати змінним проектам, пов'язаним із сучасним мистецтвом.

Публіка оцінювала Арсенал не за допомогою недавньої катастрофи – яку, на щастя, спостерігали насамперед самі співробітники музейного комплексу. Враження порівнювали, згадуючи будівлю річної давності, коли там одночасно проходили гучна виставка De profundis, куратором якої була тоді ще директор Українського дому Наталія Заболотна, і Гоголь-фест Влада Троїцького.

– А що ж змінилося? – знизували плечима гості «ART-KYIV», споглядаючи знайому цегельну кладку стін і у крейді підлогу. За звичним скепсисом непоміченими залишилися явно незвичне тепло у будів-

лі, коштовні скляні ворота з кованим «древом життя» на вході до Арсеналу і – щоправда, чомусь без рушників, «сушарок» для рук, і всього з чотирма кабінками, – туалет, що працює.

Утім, розміри відкритого для відвідувачів першого поверху однак приголомшували. Дехто примудрився і заблукати – особливо після дегустації вин і коктейлів під час офіційного відкриття. Перевагою Мистецького Арсеналу в порівнянні із звичним незручним Українським домом, де раніше проводила свої акції Наталія Заболотна, стала відсутність другого-третього поверхів, куди на попередніх арт-ярмарках за традицією «засилали» не найкращі зразки вітчизняного «мистецтва».

ВИСТАВКА ПЕРЕДОВИХ ДОСЯГНЕНЬ

Презентуючи не лише Арсенал, що оновлюється, але й себе в якості директора цієї музейної інституції, Наталія Заболотна на «ART-KYIVcontemporary 2010» і насправді перевершила сама

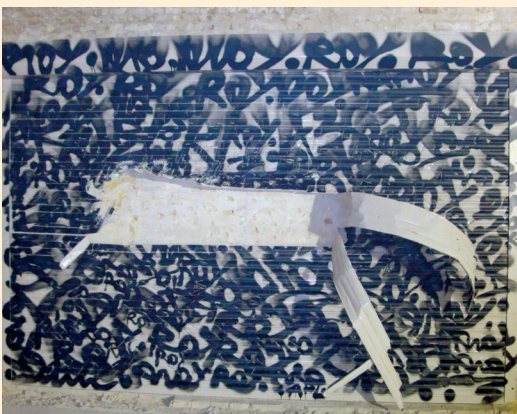
себе. (Куратором проектів і «за сумісництвом» першим її замом став Олександр Солов'єв.) Виставка у комплексі навпроти Лаври більш нагадувала готовий музей сучасного мистецтва України. Про те, що це ще й ярмарок, на якому продають і купують, під час екскурсії неосязними «арсенальними» залами можна було забути. Тим паче, що скарби, представлені понад трьома десятками вітчизняних і зарубіжних галерей, а також простими українськими колекціонерами (Ігорем Воронюком, Вікторією Тигишко, самою Наталією Заболотною, Людмилою Березницькою та іншими), виявилися напрочуд одноманітними.

Головував у експозиціях, як завжди, живопис. (Відео-, медіа-арт, ненадійні на вигляд інсталяції та навіть ультрамодне у світі художнє фото у наших покупців, як і раніше, попитом не користуються.) За поодиноким винятком, лише «імениті» автори – не в сучасній Україні працює лише десяток-півтора художників? Як ні кумедно це вигляда-

сучасне мистецтво

ло, ледь не кожна галерея і майже всі колекціонери визнали за потрібне явити світові роботи Олександра Ройтбурда та Іллі Чичкана – «призерів» останніх західних аукціонів сучасного мистецтва. Мавп «під Чичкана» (що легше, ніж як Ройтбурд, майстерно «цитувати» в бриколажах маслом Караваджо або «Нічний дозор»), як з'ясувалося, нині живописує і чимало епігонів.

На тлі на диво одноманітних «передових досягнень» вітчизняного арт-ринку приємно вирізнялася колекція Ігоря Воронова, який цього року показав відразу кілька робіт самого Олега Голосія. Порадувала галеристка Людмила Березницька – камерним проектом, який, проте, об'єднав роботи цілого інтернаціоналу молодих художників: із України, Франції, Німеччини, а також Японії та навіть Вірменії. Іноземці потішили відеоінсталяціями і перформансами.

Втім, безповноцінної «ложки дьогтю» у підкреслено «еталонній» (або, скоріше, «інтер'єрної»?) ділці меду «ART-KYIVcontemporary 2010» не обійшлося. Тут і там – на лихо менш досвідченим відвідувачам, які приймали побачене за «першокласне мистецтво», – на 12 тис. кв. м «музею» без яких-небудь коментарів як гриби після грошового дощика виросли стенди фірм і фірмиц. Рекламували споруди, що будуються, і ще щось суто утилітарне. З появою на відкритті сили-силенної причепурених політиків, чиновників і «світських левів» арт-ярмарок став до болю нагадувати подібні заходи в Абу-Дабі, Арабських Еміратах: дорого, помпезно, яскраво. І – жодних тобі «ляпасів суспільному смаку». Що ж, уважатимемо, це (чванлива одноманітність і дивна для актуального мистецтва «гламурність») – все ж хвороба зростання, що з часом пройде.

«ДІДУСЬ» СТРИТ-АРТУ І МЕРТВІ ХУДОЖНИКИ

«Подієва» частина заходу виявилася на відміну силь-

нішою за будь-який з попередніх років. І безумовно цікавішою за ярмарок. Уперше в Україні у виставковому просторі Мистецького Арсеналу був представлений стрит-арт. Якщо казати звичайною мовою, мистецтво графіті. «Інституцізував» модний на Заході, але й досі неоднозначно оцінюваний у нас, напрям сам легендарний «спреер із Цюріха», «дідусь» стрит-арту Гаральд Негелі. Протестуючи проти спокійної ситості капіталізму, ще в 1970-х він за допомогою балон-

чика з фарбою розмалював рідний Цюріх сотнями людських фігурок. Художника звинуватили у вандалізмі. Із того часу Негелі вважає себе «громадянином світу», як і раніше, хай і розміняв сьомий десяток років, створює графіті.

У Києві метр представив цілий перформанс: спочатку на тлі білого екрана по-важно крокував у картонному чорному головному уборі, що нагадує «голову» робота. Потім так само докладно розписав білу поверхню фарбою з балончика. До речі, як і належить

перформансисту, кожний свій рух швейцарець ретельно документував за допомогою фотокамери.

Не менш відомими гостями «стрит-артового» проекту стали француз Zevs і росіяни Spry. Лабіринт питерців, прикрашений графіті, користувався підвищеною увагою публіки. До речі: за місяць до Києва виставковий проект стрит-арту, за участю Zevs, був представлений у Москві. Про це – і подіях, що лише планувалися у нашому Арсеналі, спецрепортаж надрукував часопис The New York Times. Американці із захватом писали про київську групу «Цікаві казки». На жаль, на «ART-KYIVcontemporary 2010» цих художників не було.

Описати, «що було» за тиждень на Мистецькому Арсеналі (нон-стоп круглі столи, презентації, добродійні аукціони, кінопокази) в одній статті, мабуть, неможливо. Бо ж не обійшлося навіть без сеансу спиритизму з викликом «духу» Олександрі Екстер (перформанс росіянки, що мешкає у Німеччині, Юлії Кісіної «Клуб мертвих художників»). Що ж, можна, звичайно, шукати і знаходити «плями на сонці» єдиного вітчизняного аналога Арт-Базеля. Та чи ж варто? Краще приєднаємося до думки зарубіжних кураторів і музейників: амбіції «ART-KYIVcontemporary» зростають. Ця акція змінюється. Хіба – погано?..

головний редактор
журналу «Музика»,
редактор однойменної
рубрики
Ольга ГОЛИНСЬКА

репортер

«БІГ» ВАЛЕНТИНА БІБІКА: повернення на Батьківщину

Анна ЛУНІНА

«Що бачиш, те й пиши, а чого не бачиш, писати не слід», – так у «Театральному романі» Михайло Булгаков сформулював закон творчого ремесла. Життя в усій суперечливості, складності, часом безглузді й жорстокості відображається у творах письменника

Майстра любили, обожнювали, разом із тим лаяли, таврували, принижували. Його твори ставили в театрах, екранізували, музично відтворювали...

ІСТОРІЯ

П'єса «Біг» лягла в основу однойменної опери Валентина Бібіка, світова прем'єра якої відбулася в Національній філармонії України. Написана 38 років тому, 1972-го, вона лише зараз побачила світло рампи. Хоча 1973 року повним ходом ішли репетиції в Малому оперному театрі в Ленінграді (тепер Санкт-Петербург), але за кілька тижнів до показу твір заборонила до постановки радянська цензура.

Цього року Валентинові Бібіку виповнилося б 70 років. Шкода, що композитор не дожив до знаменної події, бо усе життя мріяв побачити своє оперне дітище на сцені.

Ми стали свідками концертного виконання, але

сподіваємося, що театраль-но-сценічне ще попереду. То було, без перебільшення, екстраординарне явище, котре осявали геній Михайла Булгакова, ім'я Валентина Бібіка, знане, на жаль, більше у світі, ніж в Україні, й сама опера з величезною кількістю дійових осіб, колосальним хоровим масивом і складним оркестровим блоком. У наш досить непростий час недбалого ставлення до культури й певної деградації музичного театру постановка сучасної опери – справжня сенсація. Але головне, що прем'єру здійснили не в Росії і не в Ізраїлі, де останні роки жив композитор, а саме в Україні. Тож постановка «Бігу» в Києві – це його повернення на рідну

землю, що вельми співзвучно тематиці самого твору.

Імпрезу організував Роман Кофман. Він задіяв Академічний симфонічний оркестр Національної філармонії України, який професійно впорався із завданням, три хорових колективи і дев'ятнадцять вокалістів. Йому також належить виконавська редакція твору. Окрім того, Роман Кофман виступив ще й у ролі режисера-постановника, перетворивши статичне концертне втілення опери на сценічне дійство.

При написанні твору Валентин Бібік цілковито керувався драматургією Михайла Булгакова. Такий підхід зовсім не означав буквальної, слово в слово, відповідності булгаковському

репортер

текстові. Так, наприклад, замість восьми картин п'єси, композитор залишив шість, пропустивши третю й четверту. Але в цілому опера сприймалася як музичний еквівалент літературного першоджерела.

РЕЖИСУРА

Кофман запропонував строге оформлення спектаклю. Усі виконавці, вдягнені у чорне, за винятком другорядних солістів, упродовж всієї вистави перебували на сцені. При цьому герої, поки брали участь у дії, були звернені обличчями до глядачів, а коли ж тимчасово вилучалися з процесу, поверталися до зали спиною. Чорна низка спин спричиняла ефект ширми, таких собі театральних куліс. Іще був уведений Читець (Борис Лобода), який розташувався біля диригентського пульта. Поруч із ним стояв журнальний столик із лампою, що створювало атмосферу камерної інтимності, домашнього комфорту. Читець перед усіма шістьма картинами робив коротку змістовну преамбулу. Кожній дії, а їх в опері три (по дві картини у кожній), передувала дзенькіт дзвіночка. Короткочасно гасло світло. Словом, усе було, як у справжньому театральному спектаклі.

На цьому сценічні новачки режисера не закінчилися. На початку вистави з'явилися два персонажі, які, пройшовши через глядачевий зал, розташувалися на сцені поряд із диригентом на його подіумі. Один із них – Хлопчик-турок (Єлизавета Ліпінюк). Інший – сухорлявий, високий здоровань у доволі дивному вбранні – брудних джинсах і сорочці, в'язаній шапці на розпатланому волоссі (Тарас Бережанський). Режисер доручив їм різні рольові функції. У сцені в Константинополі Хлопчик-турок проспівав дуже гарний східно-орнаментальний вокаліз. Разом із тим він слухав Читеця, який пошепки читав книжку. Так виникав паралелізм: п'єса читалася й од-

разу озвучувалася. Рослий напарник першу половину вистави просидів на диригентській підставці, а другу – на ній проспав. Щоправда, був момент у третій дії, коли він зненацька підхопився для того, аби французькою (!) мовою прокричати кілька слів, – виступив у ролі Антуана Грищенка (лакея Парамона Корзухіна). Приголомшуючий ефект привніс у дійство своєрідну ноту гумору...

Крім усього, чудернацький чоловік періодично виймав зі свого мішка різні атрибути й подавав Хлопчиків-турку, а той розвішував їх на попів-три співаків. Предмети символізували образне амплуа кожного персонажа – слугували певним орієнтиром для слухача-глядача. Так, червоні кульки спеціальної форми означали закохані серця Сергія Голубкова і Серафими Корзухіної. Значних розмірів портфель висів на пультах Парамона Корзухіна, ніби викриваючи шахрая-бюрократу. Мотузказашморг звисувався з попів-тра Хлудова, тарган вказував на тарганячого царя Артура Артуровича... Цей режисерський хід став яскравою сценічною знахідкою.

Режисер-постановник цікаво обіграв епізод тарганячих перегонів. Хор хлопчиків усівся прямо на сцені. Кожний юний співак,

викрикуючи фразу «Побігли!», помахував перед собою рукою, неначе візуалізуючи хаотичний рух тарганів біговими доріжками.

Проте не вдалася сцена картярської гри між Григорієм Чарнотою і Парамоном Корзухіним. Вона музично озвучується тривалим інструментальним фрагментом «а-ля-джаз», що тяжіє до стилістики свінгу. Це одне з найефектніших місць опери, майстерно відтворене ансамблем солістів із віртуозною партією контрабаса. А в цей час на сцені Хлопчик-турок і його партнер пасивно й мляво розглядали та перекладали з місця на місце карти.

ВИКОНАННЯ

Незважаючи на деякі огріхи в режисурі, сценічних удач було набагато більше. Дехто з солістів, навіть попри зовнішню статичність, віднайшов переконливе й виразне виконавське вирішення образу свого героя. Це – Тарас Штонда (генерал-майор Чарнота), Михайло Ракосій (Хлудов), Сергій Бортник (Парамон Корзухін), Ольга Табуліна (Люська). Вони не тільки точно виспівували партії, а й емоційно інтонували їх, застосовуючи задля втілення ролі міміку й жести.

Слід віддати належне, сталися всі співаки, що вияв-

лялося, зокрема, у професійному знанні нотного тексту, але, на жаль, прикладів його артистичної подачі було обмаль, тому запам'яталися далеко не всі. Дивне відчуття залишила вокально та й сценічно скута виконавиця партії Серафими Алла Родіна. А в неї ж одна з головних партій! Байдуго відстороненим сприймався і Голубков (Анатолій Юрченко). Перебуваючи на сцені поруч, вони, здавалося б, могли обіграти любовні діалоги, але за весь спектакль так жодного разу й не подивилися один на одного.

Ефектним підсумком оперного показу став розгорнутий оркестровий епілог, де імітувалися перекази морських хвиль, які потім змінилися звуковими краплями, немов сніжинками, що падають. Такі образи підказали музика й сюжет. Адже Серафима, Голубков і Хлудов із Константинополя повертаються назад у Росію, де йде сніг, за яким так скучила Серафима.

Однак фінальний акорд в опері – православна молитва, виконана хором а cappella. До речі, молитви звучали після кожної з шести картин твору. А молитва – це символ чистоти й безгрішності, це божественна константа, катарсис.

головний редактор
журналу «Музика»,
редактор рубрики
Ольга ГОЛИНСЬКА

музика

■ ЗАРАДИ ДОБРА

Не так часто ми замислюємось над тим, що таке благодійність. Здається, наразі, й саме слово стає менш уживаним, хоча його зміст дуже вагомий: потреба комусь робити добро.

Розмірковувала над цим на заключному концерті другого Всеукраїнського фестивалю «Обіймись, Україно!» Його презентував благодійний фонд «Україна – свята родина». Засновник Іван Матієшин називає себе звичайним підприємцем, а допомогти тим, кому важко, чи підтримати добру справу – це стан його душі, розуму та серця. Завдяки фонду профінансовано відновлення однієї з великих святинь Полтавщини, Горбанівську церкву, яку колись звели на пожертви козацького полковника Волковняка 1782 року. Масштабні заходи були проведені й на відзнаку 300-ліття Конституції Пилипа Орлика. Видання книг і безкоштовна передача їх бібліотекам України – це теж події, до яких долучився пан Матієшин. Ужюнок його добродієв можна продовжувати, а сам він зауважує: «Ми думаємо, що Україна не тільки для українців, а й для всіх, хто живе тут, а живучи, любить її».

Лейтмотивом фестивалю мистецтв «Обіймись, Україно!», що присвячується 20-річчю від Дня Незалежності нашої держави, стали слова поета-пісняря Олександра Карпенка. На концерті однойменну пісню виконав ансамбль Збройних Сил України. Разом із такими популярними виконавцями, народними артистами України, як Володимир Гришко, Олександр Гурець, Іван Попович на сцені виступила творча молодь – Злата Огневич, Оксана Козунь, Христина Охитва, володарка Гран-прі минулорічного фестивалю «Молодь Галичини», студентка Київського інституту музики Аліна Башкіна. Глядачі радо вітали уславлені колективи – Національний заслужений академічний ансамбль танцю імені Павла Вірського, Національну капелу бандуристів імені Георгія Майбороди, Черкаський заслужений академічний український народний хор, Національний заслужений академічний хор імені Григорія Верьовки, гурт «Кобза», ансамбль естрадно-спортивного танцю «Пульс». Не часто таке сузір'я талантів можна побачити в одному дійстві, однак, принагідно, хочеться зауважити, що сценічний простір був надмірно завантажений як учасниками, так і допоміжними засобами сприйняття (два великих телевізійних екрани по обидва боки та в центрі сцени).

Сподіваюся, що фестиваль матиме продовження, відбірні тури в обласних центрах відкриють нові обдаровання, а джерело благодійності ніколи не пересохне, стане ознакою українства.

Олеся ПАСІЧНА
Фото Андрія ЖИЛІНА
На знімку: Національний ансамбль танцю імені Павла Вірського

Іскра Божа знайшла підтримку

Ольга ГУРКОВА

У Національній музичній академії України відбувся відкритий конкурс молодих піаністів на здобуття премії фірми Bechstein – найвідомішої компанії з виробництва роялів і фортепіано на чолі з президентом Карлом Шульце та представником фірми у Східній Європі Іриною Ноніашвілі

До складу журі ввійшли молоді педагоги академії, серед яких – лауреати міжнародних конкурсів Олег Безбородько, Наталя Борисенко, Артем Ляхович, Аліна Романова, Інна Солдатенко, Ірина Стародуб. Головував заслужений артист України Олександр Лисокоць.

Змагання проходили у два тури. Перший передбачав сольне виконання

творів стилю бароко, двох концертних етюдів (один із яких обов'язково Фридерика Шопена) й твір доби романтизму за вибором учасника. Прослуховування відбувалися у Малому залі академії. У другому турі потрібно було виконати один із концертів для фортепіано з оркестром: №1 і 2 Фридерика Шопена та №1 і 2 Петра Чайковського. Декан фортепіанного факультету Валерій Козлов підкреслив, що вибір творів пов'язаний із ювіле-

ями видатних композиторів – 200-річчям Фридерика Шопена і 170-річчям Петра Чайковського.

До фіналу пройшли сім учасників. Місця розподілилися таким чином: дипломанти – Анатолій Костюченко (клас в.о. доцента Марії Алое), Тетяна Шафран (клас викладача Андрія Васіна), Алевтина Добіна (клас викладача Артема Ляховича), Катерина Павловська (клас доцента Сергія Рябова) та лауреати: Дар'я Дадикіна – III премія (клас

професора Валерія Козлова), Станіслав Гуменюк – II премія (клас доцента Оксани Ринденко) та Арсен Яковенко – I премія (клас доцента Наталії Гриднєвої).

Яскравим завершенням конкурсу став заключний концерт переможців у Великому залі академії. До програми ввійшли твори Фридерика Шопена, Сергія Рахманінова, а також I частина Концерту №1 для фортепіано з оркестром Петра Чайковського у виконанні володаря I премії Арсена Яковенка у супроводі студентського симфонічного оркестру (художній керівник і диригент – доцент Ігор Палкін).

Як відзначив під час церемонії закриття конкурсу ректор академії Володимир Рожок, багаторічна співпраця з компанією Bechstein дала змогу розширити горизонти творчих зв'язків і розкрити мистецький потенціал виконавської молоді закладу.

Фото Романа РАТУШНОГО
На знімку: Арсен Яковенко

«Співограй» відкриває нові зірки

У Феодосії за підтримки Міністерства культури і туризму України та Феодосійської міської ради відбувся 15-й Міжнародний конкурс-фестиваль мистецтв «Співограй». Серед його учасників – солісти і вокальні групи, театральні й танцювальні колективи

Конкурсанти виступали у п'яти вікових категоріях (від 5 і до 35 років) і представляли Україну, Росію, Білорусь, Молдову та Румунію.

Журі вокального конкурсу, очолюване народною артисткою України Лідією Михайленко, присудило Гран-прі Ділярі Махмудовій із Сімферополя.

– Виступи театралів журі оцінювало за оригінальність режисерського вирішен-

ня, музичне оформлення, дизайн костюмів, технічну та акторську майстерність, – відзначила професор, голова журі театрального конкурсу Ніна Гусакова.

Перше місце виборів рівненський театр «Дві сестри і Ко» з виставою «Історії з чемодана». Гран-прі фестивалю отримав театр «Здравствуйте» з Миколаєва, який показав «Муху-Цокотуху».

Вперше цього року з'явилася хореографічна номінація. Працювало журі на чолі з хореографом-балетмейстером, Валентином Лебедем.

Танцювальні колективи мали продемонструвати творчий задум, оригінальність постановки, хороші технічну та акторську майстерність і музичне оформлення. Лауреатами другої та третьої премій стали мешканці Феодосії: середня група ансамблю «Вікторія»

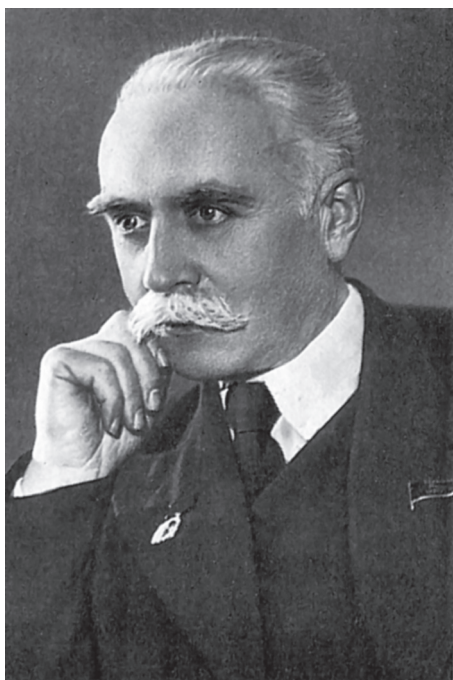
посіла друге місце, а молодша поділила третє місце з колективом «Джаз-клас» у категорії «класична хореографія». Володар першої премії – білоруський ансамбль «Альянс» із Бобруйська у категорії «народний танець».

Ольга КАЛИНЮК
На знімку: Діляра Махмудова

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Невідомий Левко Ревуцький

Валентина КУЗИК

ВІД АВТОРА

На початку 2010 року вийшла друком книжка – творчий портрет видатного українського композитора Левка Ревуцького, чиє ім'я внесено до реєстру 100 найвідоміших українців. Видання надруковано у Ніжині (видавець ПП Лисенко М.М.) за фінансової підтримки міськрайонної благодійної організації «Благодійний фонд "Ніжен"» (голова наглядової ради Микола Шкурко).

Здавалося б, про всесвітньо знаного митця написано чимало, однак насправді цензорське «невсипуще око» ідеологів радянської доби не дозволило авторам попередніх поколінь уповні розкрити творчий і життєвий шлях митця. Та й особисто Левко Ревуцький був досить обережним щодо оприлюднення фактів своєї біографії, а тим більше власних світоглядних принципів.

Авторка монографії упродовж чверті століття опрацьовувала архіви композитора, родинний епістолярій, багато спілкувалася із сином митця – відомим лікарем-терапевтом й ученим-медиком Євгеном Ревуцьким. Результатом цих до-

сліджень стала низка наукових статей, розвідок, у тому числі й пропонувані увазі широкого кола читачів «Культури...» окремі розділи книжки «Лев Миколайович Ревуцький» (присвячено пам'яті Євгена Ревуцького).

У праці вперше подаються матеріали про родовід композитора, генеалогічно пов'язаний із Богданом Хмельницьким, Олексом Стороженком, Миколою Лисенком. Висвітлено замовчувані раніше сторінки життя Левка Ревуцького щодо непростого існування митця в умовах тоталітарної системи. Проаналізовано показові твори Майстра. Віддано належне його величезному педагогічному талантові, вершинним проявом якого стало створення потужної композиторської школи України.

ВЕЛЕТ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

За незнаними законами творить Провидіння історію людства, не оминаючи жодного куточка землі, жодного народу, даруючи всім благо. І так із року в рік, із століття в століття. От і далекий вже тепер 1889-й вирізнявся знаковими подіями – у Парижі постала Ейфелева вежа, у Нью-Йорку збудували перший у світі хмарочос, в Англії народився геніальний комік Чар-

лі Чаплін, в Австро-Угорщині – видатний філософ Людвіг Вітгенштейн... Пощастило й Україні: того року в нашій південній Пальмірі – Одесі з'явилася на світ майбутня поетеса Анна Ахматова (Горенко), у Києві – ушлюблений конструктор літаків Ігор Сікорський і знаменитий естрадний співак Олександр Вертинський. А 20 лютого в маленькому селі Іржавець, що неподалік від Ічні, у родині Ревуцьких народився майбутній велет української музики – Левко Ревуцький.

Йому було долею покладено пройти довгий життєвий шлях у 88 років, пережити всі перипетії буремного ХХ століття – дві світові війни, епоху революційних змагань, не раз стояти на межі небуття, зазнати втрат і злетів, творчого горіння й загального визнання. Йому судилося підхопити починання великого Миколи Лисенка й передати їх прийдешнім поколінням.

Та життя митця – не суцільні перемоги і звершення. Бували періоди, коли він активно писав масштабні твори, мініатюри, але часом надовго замовкав і, щоб не докучали докорами, відбувався чимось незначним, переважно масовими піснями, до яких тогочасні ідеологи заохочували (а скоріше – зобов'язували) всіх композиторів.

На знімках:
у день 50-річчя;
Іржавець. Дорога
до храму. 1909 р.
Фото
Левка Ревуцького

Фотознімки
із сімейного архіву
Ревуцьких

СВІТОВА КУЛЬТУРА

На знімку:
батьківський дім.
1909 р.
Фото Левка
Ревуцького

Безперечно, Левко Ревуцький міг натхненно творити у сприятливій атмосфері. Однак політика сталінських репресій, що забрала багатьох його друзів, трагічна загибель брата, постійний партійний контроль над тогочасним творчим процесом, несправедлива критика, остракізм призвели до того, що у повоєнний період композитор свідомо відійшов од написання «потрібної радянській людині» музики й вирішив цілковито присвятити себе педагогіці. То було глибоко осмислене рішення мудрої людини, яка не могла творити з ярмом на шії.

Левко Ревуцький виплекав цілу плеяду чудових музикантів – композиторів, теоретиків. Його композиторська школа, як і школа Бориса Лятошинського, є окрасою і гордістю української музичної культури. За свою багаторічну діяльність Ревуцький отримав багато урядових нагород, хоча ніколи не вимагав до себе особливої уваги, а тим більше не добивався прихильності партійних можновладців. Однак його музика промовляла сама за себе, і доробок митця став усесвітньо визнаним художнім явищем.

Сьогодні, на порозі III тисячоліття, ми, нарешті, можемо розповісти правду про непросту долю одного з найпотужніших митців України XX століття.

МОГУТНЄ КОРИННЯ ВЕЛИКОГО РОДУ

Поява на історичній сцені таких постатей української культури, як брати Ревуцькі – композитор Левко Миколайович і його старший брат учений-мистецтвознавець Дмитро Миколайович, – не була випадковою. Вочевидь, вона готувалася у ряді поколінь, які у своїй еволюції досягли своєрідного «пасіонарного вибуху» (за визначенням Льва Гумільова) саме з народженням цих особистостей.

Мальовничий Іржавець (у минулому вживалася й інша назва – Ржавець), де зростав майбутній геній української музики, значно відрізнявся од знаного нинішнім поколінням «колгоспного села». Найдавніша письмова згадка про нього належить до XVII століття і пов'язана з іменем Івана Стороженка (бл. 1615–1693), який разом із дружиною Марією Богданівною – донькою гетьмана Богдана Хмельницького – оселився там, започаткувавши династію сотників і полковників Стороженків.

За твердженням історика Володимира Кривошеї, який опрацював «поминальні записи» Хмельницького, у гетьмана було чотири сини та дев'ять дочок. Доля кожного з дітей простежена недостат-

ньо, особливо дочок. Достеменно відомо лише, що всі нащадки Богданові народжені першою дружиною – Ганною (Гаф'ією) Сомковною (молодшою сестрою товариша Богдана Якіма Сомка – Переяславського, потім Прилуцького полковника, а у 1660–1663 рр. наказного гетьмана Лівобережної України), з якою він одружився десь близько 1630 року.

Сліди Марії Хмельницької знаходимо у документі «Прошение Павла Григорьевича Стороженка в Правительствующий Сенат по департаменту герольдии...» (від 30 січня 1839 р.). Там, зокрема, написано про Івана Стороженка – засновника династії: «...онный пращур-дед мой и в то время уже служил в чине дворянском сотником Иченским, когда в 1654 году генваря 6 дня блаженной и вечнодостойной памяти великий Господин Гетман Малороссийских Козаков Богдан Хмельницкий с своими чиновниками учинил царю Алексею Михайловичу присягу... и Малороссия присоединилась к России, и яко... зять по законному супружеству с высокоблагородною дочерью онаго Гетмана Мариею Богдановною Хмельницкою занимал в штате своего властнаго Гетмана и тестя значительное место при том церемониали».

Після Андрусівського перемир'я 1667 року рідний край виявився роздертим між Польщею і Московією. В Україні настали сумні часи Руїни. Сім'я Стороженків подалася на Лівобережжя, у тихий закуток Гетьманщини, до Ржавця, що колись належав дядькові Марії Якимові Сомкові.

Родина Івана Стороженка та Марії Хмельницької розрослася у наступних століттях багатим потомством достойників: господарів землі, державних мужів, учених, істориків краю, письменників, митців, а передусім – патріотів своєї нації. Особливо відомими були Андрій Стороженко (1790–1857, псевдонім «Царинний») – герой війни 1812 року, колекціонер, письменник, етнограф, автор «Історії Полуденної Росії», який зберіг для України неоціненний скарб – «Реєстр Войська Запорозького 1649 р.», та Олекса Стороженко (1805–1874) – письменник, автор багатьох оповідань із українського життя, драми «Гаркуша», роману «Брати-близнюки», повісті «Марко Проклятий» (незакінчена), а також Микола Стороженко (1836–1906) – історик літератури, професор Московського університету та голова Російського шекспірівського товариства і водночас автор праць про Тараса Шевченка та з історії України.

Цікавими є генеалогічні зв'язки родоуду Ревуцьких із Лисенками. Серед предків Миколи Лисенка був Данило Стороженко – бунчуковий товариш († 1783 р.), який у 1764 році одружився з Катериною Лисенковою – донькою генерального судді Федора Лисенка і рідною сестрою Йосипа Лисенка, прямого прадіда фундатора української класичної музики. Онуком Катерини по сину Петру був письменник

СВІТОВА КУЛЬТУРА

та етнограф Олекса Стороженко, а правнучкою по сину Павлу – Олександра Каневська, майбутня мати композитора Левка Ревуцького.

Батьком Олександри Ревуцької був Дмитро Каневський (1804–1897) – людина прийшла в Іржавці. Штаб-ротмістр Харківського уланського полку, учасник військової кампанії проти турок у Болгарії 1828–1829 років, відзначений за героїзм срібною медаллю та зброєю, 1839 року був звільнений у запас. Кілька останніх років служби він відбував у Варшаві під началом Андрія Стороженка, у якого й відкупив «іржавські ґрунти» – невеликий наділ землі з садибою. В архіві родини Ревуцьких зберігається пожовклий папірець, на якому занотовано, що «донька поміщика Павла Даниловича Стороженка Ганна вінчалась у Троїцькій церкві с. Ржавець 13 квітня 1841 р. з Дмитром Кіндратовичем Каневським».

По батьківській лінії рід Ревуцьких, починаючи від часів Руїни, впродовж багатьох поколінь теж був пов'язаний із Іржавцем. Легендарним засновником династії вважався запорозький козак Петро Ревуха із коша гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного (за реєстром 1619 р.). Шляхетський суфікс «-ський» з'явився пізніше, як у Розумовських або Чайковських (предків видатного композитора Петра Чайковського з роду козака Федора Чайки). Нащадки Петра Ревухи не всі прийняли московську владу. Деякі наприкінці XVII століття перейшли до Польщі, де пізніше стали знані як Ржевуські,

хоча «Herbarz Polski» підкреслює, що Ревуцькі гербу «Кривда» – «рід стародавній на Русі». Особливо прославив польську гілку роду Вацлав-Северин Ржевуський (1785–1831), званий Емір Тадж уль-Фехр (Золота борода) – мандрівник та орієнталіст, автор численних літературних і музичних творів, герой польського повстання 1830–1831 років, оспіваний у поезіях Адама Міцкевича і Тимка Падурри, оповіданнях Михайла Домонтовича.

Вражаючими є мистецькі свідчення українського духу цього роду. Зокрема, Вацлав-Северин Ржевуський був не тільки видатним орієнталістом, природознавцем і фахівцем із гіпології – науки про коней. Він «заговорив про існування... української народности, – зазначає Дмитро Ревуцький у коментарях до “Козацьких пісень”, – у В[ацлава] Ржевуського з'являється мрія про відродження козацтва, і він починає культивувати українську пісню. В Саврані (колишнє Поділля, нині райцентр на півночі Одещини. – В. К.) він засновує спеціальну школу лірників, бандуристів і торбаністів, що мусли утворити нову пісенну літературу... Поряд із цими “рапсодами” повстали й “барди” під керівництвом придворного співака Євстафія Сангунка – Грегора Відорта, прекрасного торбаніста. Участь у цьому гуртку брав каноник кременецький Ян Комарницький, якому приписується декілька пісень і між ними відома пісня “про Кармелюка” (мелодію пісні про Устима Кармелюка «За Сибіром сонце сходить» створив В.-С. Ржевуський. – В. К.). – Року ж 1831 В[ацлав] Ржевуський взяв участь у польському проти Москви повстанні, де загинув, командуючи окремим ескадром київсько-подольського корпусу повстанців». Вацлаву-Северину Тимко Падурра присвятив вірші знаменитої «Пісні про Ревуху», де оспівано відважного запорожця – пращура роду (вірші на музику поклав торбаніст Г. Відорт).

На Лівобережжі нащадки Петра Ревухи стали відомими за часів шведської кампанії. Вони, ймовірно, були прибічниками гетьмана Івана Мазепи й брали участь у Полтавській битві. Як і більшість мазепинців, вони, вірогідно, зазнали поневолення, зубожіли. Імперські політичні умови в Росії спричинилися до того, що лінія роду розвивалася у двох соціальних шарах – військові та священники (відомо, що перехід козака-лицаря у священницький чин був своєрідною формою протесту проти поневолення України).

Згідно із сімейними переказами, «лівобережні» Ревуцькі були у багатьох поколіннях (принаймні п'яти – Андрій, Григорій, Роман, Гаврило та Микола) священниками Святотроїцького собору в Іржавці, де з 1716 року зберігалася чудотворна ікона Богоматері, яка вважалася святиною Запорожжя. Коли наприкінці травня 1843 року Іржавець відвідував Тарас Шевченко, саме Гаврило Ревуцький (дід композитора) правив службу. За щасли-

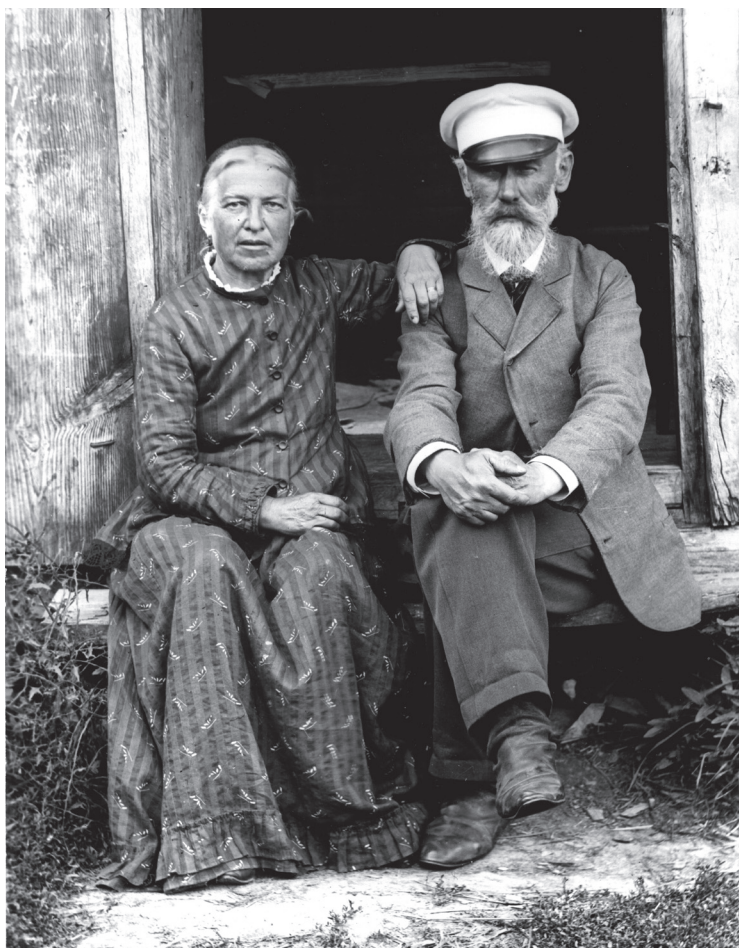

вим збігом обставин, у ті самі дні побачив світ його другий син Микола – майбутній батько композитора, який теж став священником. Микола Ревуцький (1843–1906) переповідав синам, що всі покоління Ревуцьких-священників принципово відмовлялися читати «анафему» Іванові Мазепі. Досить показовий факт!

Брати Ревуцькі, поза сумнівом, знали свій родовід – можливо, не у деталях, але за магістральними лініями напевно. Вони жили тоді, коли генеалогічну інформацію закладали дітям із колиски. Однак у ХХ столітті для України настали інші часи. Про генеалогію, а особливо шляхетсько-дворянського чи священницького родів, годі було й згадувати. Тож тільки у 1990-ті роки, коли українське суспільство почало вивчати своє коріння, славу «пращурів великих», стало можливим дослідити родовід Ревуцьких.

НА ЗЛАМІ ЕПОХ

Восени 1915 року, у зв'язку з особливою воєнною ситуацією (йшла Перша світова), Левкові Ревуцькому довелося поспіхом здати випускні іспити і за університет, і за консерваторію (їздив і до Ростова-на-Дону, і до Саратова, куди евакуювали заклади). А восени 1916-го його призвали «вольноопределяючимся» першого розряду на Ризький фронт. Служив при артилерії, як людина добре обізнана з математикою. Майже два роки перебування на фронті полишили сумні спогади. Про музику вже й не йшлося. У рідкісні хвилини затишшя Ревуцький, маючи при собі кишенькову партитуру «Тристана та Ізольди» Ріхарда Вагнера, робив її перекладення для двох роялів. А одного разу, натрапивши на цілком пристойний рояль у напівзруйнованому будинку, спробував відтворити звучання прибічної хвилі

На знімках: Микола Лисенко. Початок 1890-х рр.; Батьки Олександра та Микола Ревуцькі. Іржавець, 1905 р. Фото Левка Ревуцького

СВІТОВА КУЛЬТУРА

Балтійського моря і так захопився, що майже повністю скомпонував Прелюдію Es-dur (її у 1921 р. буде записано під ор. 7).

Після демобілізації у січні 1918 року молодий офіцер із великими труднощами дістається України. Спочатку вдалося доїхати до Москви й перебути пару місяців у родині дружини – Писаревих, де на той час була і Софія, а вже у березні, коли трохи потеплішало, манівцями – де на бричці, а де й пішки – подружжя перебралося через кордони до Києва.

Оселилися у брата Дмитра, якого тоді запросили викладати до Музично-драматичного інституту імені Миколи Лисенка, створеного на базі його школи. У Києві, як і по всій Україні, вирувало гостре політичне протистояння: «Орел, Тризубець, Серп і Молот... і кожне виступає, як своє», – влучно написав молодий Павло Тичина. Брати вирішили відправити дружин і дітей Дмитра до Іржавця, – там було легше із харчами та трохи спокійніше.

Молодому музикантові пропонували в Києві роботу диригента симфонічного оркестру, та він відмовився. Писав рецензії на нотні видання, статті. Однак побачив-

ши, що тут у нього мало перспектив, навесні знайшов роботу ближче до рідного Іржавця – в Ічні, щоб забрати туди і Соню, яка чекала на дитину.

Удень 1 червня дружині стало зовсім зле і Левко повів її до лікарні. Але дорого перепинили молодчики із якоїсь банди й почали вимагати «викуп» горілкою чи самогоном. Завдяки енергійному втручання знайомого лікаря, Соні вдалося дістатися палати, а Левкові у супроводі «конвоїра» довелося йти до бабки-самогонщиці. На щастя, вона була вдома і у неї знайшлася дециця пекельної рідини. Отримавши свободу, він кинувся чимдуж назад. На порозі лікарні його зустрів лікар, тримаючи на руках новонародженого Євгена Ревуцького...

Те літо 1919-го видалося особливо тяжким для Левка Миколайовича. Він добряче настраждався через своє «непролетарське походження». По кількох тижнях після народження сина брата з сім'ями переїхали із Іржавця до Ічні (бо на їхній сільський будинок було вчинено бандитський напад, який дуже напалохав жінок). До містечка якраз увійшли більшовицькі війська. Під час перевірки населення заарештували «поміщика й офіцера» Льва Ревуцького. «Ранком, у моїй присутності, – пригадує син Дмитра Валеріян Ревуцький, який тоді мав 8 років, – до кімнати, де жив дядько Левко з тіткою і одномісячним сином Євгеном, вловився озброєний гранатами та револьвером більшовицький солдат і відразу звернувся по-російському до дядька: “Скільки років?” – “Тридцять”, – відповів дядько. – “Доведеться тобі піти з нами!”

Привівши дядька до революційного штабу в приватному будинкові, його відразу ж посадили в окрему кімнату для розстрілу. Коли батько (Дмитро Миколайович. – **В. К.**) з'явився, дядько Левко вже був у тій кімнаті. Батько почав говорити зі штабістами про дядька, прохаючи їх зберегти життя йому... Батька направили до комісара. Пересвідчившись, що комісар незле говорить українською мовою, батько почав розмову з ним тією ж мовою, повторюючи своє прохання за дядька як талановитого композитора і свого співробітника в записуванні українських пісень. Дізнавшись, що батько займається фольклором, комісар попрохав його щось виконати. Абсолютно не вагаючись, батько, тут же сівши за напіврозстроєний рояль, виконав перед комісаром і деякими штабістами “Пісню про Бондарівну” (“У містечку Богуславку”). Ця пісня про свавілля пана, що забиває дівчину, вирішила долю дядька Левка. Явно зворушений комісар відпустив дядька і лише порадив бути десь подалі, щоб його знову не забрали».

Левко Ревуцький переховувався кілька днів у лісництві, а потім повернувся до Іржавця, бо мусив узяти під свою опіку Валеріяна та Сашуню – маленьких дітей брата, якого спіткала біда – 11 серпня померла його дружина Катерина.

Із початком учбового року Дмитро Ревуцький мусив повернутися до Києва. Не відриваючись від щоденної викладацької роботи, він пише (рідною мовою) один із перших підручників для школярів «Українські думи та пісні історичні», куди вкладає увесь свій багаторічний педагогічний досвід і глибокі знання з історії, етнології й музичної фольклористики. Упорядкувати нотні тексти пісень він попросив молодшого брата. Левко Ревуцький опрацював 34 зразки, серед яких «Пісня про Байду», «Ой на горі вогонь горить», «Зажурилась Україна», «Гомін, гомін по діброві», «Було літо», «Пісня про Купер'яна» та інші. Тут же знаходимо й записи мелодій дум, які Левко вправно самотував із голосу старих кобзарів і від самого Дмитра.

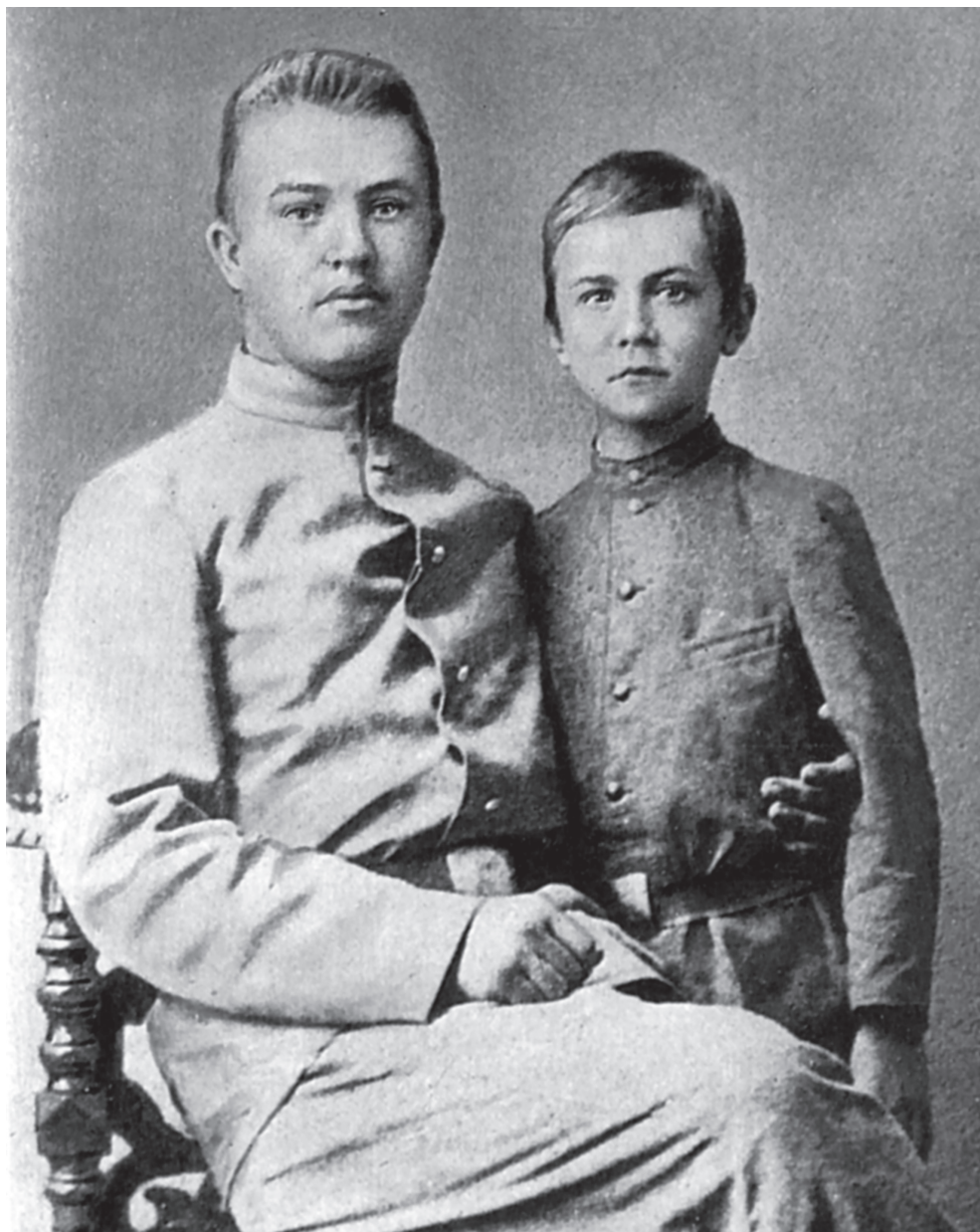
Брати працювали натхненно, хоча умови були гірше нікуди – промерзла зимова квартира (по колишньому Нестеровському провулку, а тепер – вул. Івана Франка, № 17-б, що у дворі), пальці судомило від холоду, руки зігрівала лише сколка з окропом...

Турбота про сім'ю, маленького сина повертає Левка у рідні краї, поближче до Іржавця. Навесні 1920-го він намагався влаштуватися у Прилуках повітовим інструктором із музичних справ, відкрити музичну школу, однак йому як «класово неблагонадійному» відмовили. Що ж, пішов працювати діловодом на станцію Прилуки Південної залізниці.

1 лютого 1921 року, після вбивства на Поділлі видатного композитора Миколи Леонтовича, у Києві було утворено Комітет пам'яті композитора, який увійшов в історію української культури під назвою Всеукраїнське музичне товариство імені Миколи Леонтовича. Комітет постав на дев'ятий день по смерті Миколи Леонтовича за ініціативи композитора Кирила Стеценка, одним із півсотні його засновників був Дмитро Ревуцький.

(Закінчення в наступному номері)

На знімках:
Дмитро Ревуцький.
1928 р.;
брати Дмитро
та Левко Ревуцькі –
гімназисти
Прилуцької гімназії.
1899 р.

головний редактор журналу
«Український театр», редактор
рубрики «Театр»
Алла ПІДЛУЖНА

театр

■ ТЕАТР І «КНИЖКОВИЙ СВІТ – 2010»

На виставці-ярмарку «Книжковий світ – 2010» народний студентський театр «Вавилон» показав виставу «Ромео і Жасмин» сучасного українського драматурга Олександра Гавроша. Ця постановка була визнана «Кращою виставою» на конкурсі аматорських театральних колективів «Київська театральна весна – 2010». Отримала й перше місце на фестивалі аматорських театрів «Театральний форум-2010».

П'єсу «Ромео і Жасмин» та її автора відкрив Всеукраїнський літературний конкурс «Коронація слова» у 2007 році. Три роки п'єса чекала на свою постановку і нарешті отримала нагороду – трьох режисерів і три театри. Але першими виставу поставили саме у Народному студентському театрі «Вавилон» очолюваному доцентом, кандидатом філологічних наук, членом Спілки театральних діячів України, режисером Іриною Савченко.

У виставі розповідається зворушлива історія про старого Пса Чарлі, який покохав поранену Чаплю Жасмин, тварини переживають цілком людські почуття. Вистава вийшла щирою, емоційною.

На знімку: сцена з вистави

■ «ПІД ТИСКОМ 1-3»

Київський академічний театр «Колесо», спільно з Гете-Інститутом в Україні, презентував глядачам театралізоване читання нової п'єси сучасного німецького драматурга Роланда Шіммельпфенніга «Під тиском 1-3». (Переклад П. Розенфельда). Це спроба адаптувати європейські реалії на українському ґрунті. П'єса «Під тиском 1-3» видана у збірці «ШАГ». Герої майже досягли «поверхів» керівництва, та на них уже чатує звільнення, відсторонення від справ, достроковий вихід на пенсію. Робота на офісних поверхах великого концерну стає ареною поєдинків владних амбіцій, безжальної боротьби за професійні та приватні інтереси. Так здобується досвід жорстокої процедури відбору співробітників.

Театралізоване читання відбулося під керівництвом народної артистки України Ірини Кліщевської. В ньому взяли участь: заслужена артистка України Наталія Надірадзе-Вронська, Валентина Бойко, Ольга Лопатіна-Армасар, Аліна Проценко, заслужений артист України Олег Коваленко, Владислав Пупков, Сергій Ладесов, Андрій Мороз.

Гастролі з продовженням

Юлія КОВАЛЕНКО

Учебний театр кафедри майстерності актора Харківського університету мистецтв імені Івана Котляревського побував у Львові

Вперше від часів незалежності, на гастролі поїхав увесь колектив: двадцятьеро виконавців, режисер-постановник Олександр Аркадій-Школьник та художній керівник курсу Юрій Головін.

Цій події сприяла програма плідного співробітництва, розпочата керівництвом Харківського університету мистецтв, зокрема, ректором професором Тетяною Веркіною деканом театрального факультету доцентом Галиною Ботуновою та деканом Львівського факультету театрознавства і майстерності актора Богданом Козаком. Після перших відвідин львівськими студентами-театрознавцями та їхніми викладачами харківського фестивалю «Театрон», де і-

снує практика обов'язкових критичних обговорень кожної вистави, львів'яни запросили групу харківських студентів показати свої дипломні вистави. Під час зустрічі у старовинному місті Лева представники одвічної ментальної та мистецької опозиції «Схід-Захід» виявляли неабияку зацікавленість у спілкуванні, обмінні досвідом та знайомстві з творчими здобутками один одного. Харків'яни відвідали Національний театр імені Марії Заньковецької, вистави та репетиції ТЮГу.

Дипломні вистави студентів п'ятого курсу – коме-

дію «Одруження» за М. Гоголем і психологічну драму «Талан» за М. Старицьким – львів'яни переглянули у залі Першого українського театру для дітей та юнацтва. Після заключної вистави «Талан» глядачі гаряче вітали акторів. Атмосферу творчого піднесення доповнив виступ Богдана Козака. Метр вітчизняної сцени відзначив талант, професіоналізм, самобутню школу, темперамент харківських дипломників.

Викладач львівської кафедри кандидат мистецтвознавства, театрознавець Майя Гарбузюк звернула увагу на

бездоганний рівень підготовки таких студентів, як Надія Гаджибалаєва (няня Лучицької у «Талані»), Антоніна Гніденко (Маринка у «Талані»), Максим Стерлік (Жевакін у «Одруженні», Жалівницький у «Талані»), відзначила культуру та стиль їхнього виконання, чуття безпомилкової жанрової ідентифікації, тонку психологічну деталізацію. Також були відзначені яскраві представники харківської школи із відмінно поставленими голосами Оксана Черкашина (Агафія Тихонівна, Марія Лучицька), Михайло Терещенко (Котенко у «Талані»), Олександр Соколовський (Антон Квітка у тій же виставі).

Успішні вистави в рамках студентських гастролей стали першим кроком у налагодженні професійних відносин, було підписано угоду про співробітництво між львівським та харківським університетами. Вона передбачає обмінні гастролі, участь у спільних заходах, обмін досвідом і методикою викладання.

На знімку: студенти Львова і Харкова.

«Щоб аж у Жмеринці чутно було»

Слова, винесені в заголовок, належать Павлуші, герою найулюбленішої книжки українських дітей «Тореадори з Васюківки». Саме цією виставою за повістю Всеволода Нестайка стартував у Малій залі Національного палацу мистецтв «Україна» проект «Мистецтво як освіта». А натяк на Жмеринку – моє побажання, аби освітньо-театральний проект вийшов за межі Києва та області й став загальнодержавним

Хвилюються усі. Особливо артисти (ще б пак, сьогодні їм належить скласти іспит перед найвимогливішою аудиторією – дітьми). Саме юні глядачі, як ті лакмусові смужечки, визначають – матиме майбутнє новий задум компанії

«Фільм Плюс продакшн». Адже одна річ, що проект дістав схвальні відгуки Міністерства освіти і науки України та комісії з української літератури Науково-методичної ради, й зовсім інша – реакція дитини.

Актори – учасники вистав – професіонали, постановку здійснювали відомі київські режисери. Жодного «новаторського підходу», жод-

ної сумнівної «режисерської інтерпретації». Режисерське висвітлення вистав повністю відповідає методології викладання твору.

– Проект «Мистецтво як освіта», – доповнює директор компанії «Фільм Плюс продакшн» Галина Кобилко, – створено з метою наблизити учня до національної літератури та мистецтва засобами театру. Одне слово – залучити сучасний театр до сучасного учня, а сучасного учня – до сучасного театру.

Поки що у творчому доробку акторів три вистави для учнів. Це «Тореадори з Васюківки», «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Мина Мазайло» М. Куліша. З ними й гастролуватимуть дві трупи акторів київськими школами.

Орест КОГУТ
Фото автора. Сцена з вистави
«Тореадори з Васюківки»

лауреат мистецької премії «Київ» імені Анатолія Москаленка, редактор рубрик «Музеї», «Діаспора» Людмила ЧЕЧЕЛЬ

музеї

■ «ВОЗВЕЛИЧУ МАЛИХ ОТИХ, РАБІВ НІМИХ...»

На кону Музею гетьманства у Києві відкрилася виставка запорізького художника Григорія Мацегори «Україна рідна моя».

Григорій Мацегора малює людей від землі. Тих, кого вправно ошукує будь-яка влада. Тих, кого великосвітські нікчеми називають селянками. Тих, хто все життя оре, сіє, збирає, садить, доїть корів, а при цьому ще й кохає, народжує дітей, співає пісень.

Саме в українському селі художник відкриває свою творчу планету. При цьому він – реаліст. Хоча, як і будь-який творець, винаходить реальність заново, додаючи власних барв, сюжетів, змісту.

За довгі роки праці Мацегора створив близько тисячі станкових, живописних і графічних творів, чимало з яких без перебільшення належать до скарбниці українського образотворчого мистецтва. Кілька десятків персональних виставок у Києві, Харкові, Тернополі, інших українських містах мали неабиякий успіх і були поціновані як колегами по цеху, так і простими шанувальниками. Нині в музеях України та світу зберігається понад 70 творів станкового живопису Григорія Мацегори (портретів, натюрмортів, пейзажів).

Світлана МОРОЗЕНКО

■ ФОТОВИСТАВКА МОЛОДИХ МИТЦІВ

У приміщенні Черкаського художнього музею відкрилася виставка «Молоде обличчя України». Вона є вінцем обласного етапу всеукраїнського конкурсу «Молоде обличчя України».

Майстри художньої фотографії Черкаського регіону представили понад 40 робіт.

Всеукраїнський фотоконкурс «Молоде обличчя України» проходить щорічно. Його головною метою є підтримка, розвиток та утвердження нових форм візуального мистецтва та сприяння формуванню естетичної та моральної культури у молоді.

Номінації фотоконкурсу «Молоде обличчя України»: «Молодь і держава», «Професії молодих», «Талановита молодь України», «Українське студентство», «Дозвілля молоді», «Вибір молоді – здоров'я», «Всі різні – всі рівні», «Нас єднає Україна».

■ СКАРБИ ІСТОРІЇ

У Ніжині, що на Чернігівщині, є дивовижний музей, де можна побачити унікальні експонати, які відтворюють історію не тільки міста й краю. Це – Музей рідкісної книги, де з двох тисяч екземплярів двадцять старіші за півтисячі років, шість книг – XVI століття.

В експозиції – літопис Святослава Ярославича, князя чернігівського і київського, літопис Осипа Боденського, книга Стефана Яворського та історія Риму, енциклопедія Блокгауза та Ефрона. Із християнської літератури виставлено скрижалі 1652 року і книги, що належали Петрові Могилі.

До багатющої колекції історичних наукових і літературних творів входять «Історія України-Руси» Грушевського, роман Пантелеймона Куліша «Чорна Рада».

Ганна ОГРИЗКО

Голос «запорозької січі»

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

На вежі-дзвіниці січової Покровської церкви в історико-культурному комплексі «Запорозька Січ», що на острові Хортиця, встановили сім освячених дзвонів. Тепер їхні мелодії чути в радіусі трьох кілометрів – як на лівому березі Дніпра (до річкового порту), так і на правому – до трансформаторного заводу, залежно від того, якої сили подує вітер

Імпровізований мітинг із нагоди приємної події відкрив генеральний директор Національного заповідника «Хортиця», історик і археолог Максим Остапенко.

– У церкві ще багато роботи, – зазначив він, – але вежу-дзвіницю можна вважати повністю завершеним об'єктом. За козацьких часів вона відіграла роль не тільки культової споруди, але й оборонної. Обов'язковим її елементом були дзвони. Нині їх виготовили, освятили, привезли й установили на вежі-дзвіниці.

Начальник управління культури й туризму обласної держадміністрації Ірина Конарева наголосила, що тепер історико-культурний комплекс «Запорозька Січ» має свій голос:

– На Січі вважалося, що дзвони лунають перед важливою подією. До того ж, вони здатні зцілювати. Сподіваємось, комплекс «Запорозька Січ» стане справжнім міжнародним центром туризму, відпочинку й національної культури.

І... полинула мелодійна музика дзвонів. Серед малої дзвіниці (вона нараховує сім дзвонів) найбільшим є «Благовіст» – вагою 250 кілограмів.

НЕ ПРОСТО ДЗВІН – ОБЕРІГ

Видатний краєзнавець і письменник Адріан Кашенко так описував у одному із оповідань руйнування Січі 1709 року: «Я ще бачив, як усі запорозькі курені охопило полум'я і як зрадники, разом із ворогами, скинули хрест із січової церкви, а дзвони – із дзвіниці. Як вони грабували в церкві срібло, золото й свічки. Як здирали із образів золоті із самоцвітами ризи. Як виносили із-під престолу військові клейноди. І як уже наостанку підпалили церкву».

Як бачимо, ворогам і зрадникам кісткою в горлі були наші архітектурні споруди

ди – як сама січова церква, так і її дзвіниця з дзвонами. Чому?

– Дзвіниця на історичній Запорозькій Січі, за українськими містобудівними традиціями, споруджувалась окремо від церкви й виконувала також функцію фортифікаційного об'єкта, із якого проводилося спостереження за навколишньою територією, та здійснювалося сполучення між фортецею й торговельно-ремісничим передмістям, – розповів журналістам Максим Остапенко. – Дзвони, як правило, козаки замовляли в найкращих ливарних майстернях Києва і Львова. Фахівців налічувалося небагато – кілька на місто.

Ці сім дзвонів на благодійні кошти мецената Дмитра Швеця виготовила дніпропетровська фірма «Благовіст». Ціна комплексу (дзвіниці) – понад сто тисяч гривень. Спеціалісти фірми уміло й правильно встановили дзвони – закріпили на природні канати без металу. Дзвонар Микола Сичов і його помічник отець Євгеній – першими задзвонили на вежі. Мелодії лунали у всі церковні свята, а також суботи й неділі, коли Хортиця збирає багатьох відвідувачів.

Там чудеса...

У філії Київського музею російського мистецтва – дитячій картинній галереї «Шоколадний будиночок» – юних талантів зібрало й об'єднало ім'я генія – Олександра Пушкіна

Залу заповонила музика. Звучить вступ до твору «Руслан і Людмила». Виконує дружок курсник Національної музичної академії імені Чайковського Арсен Яковенко, він – стипендіат фонду «Україна» Леоніда Кучми.

Присутні оглядають картини, надіслані на конкурс. І чого тільки не побачиш. Лише діти здатні творити справжні дива. Тут тобі і Золота рибка бажань і Царівна Лебідь, і вчений Кіт під дубом...

Марина Кармаліта, третьокласниця з Вінниці ділиться своїми враженнями:

– Мені тут подобається. Приємно вражає саме приміщення, воно справді надихає. Можна побачити, як працюють ровесники, повчитися й себе показати.

Марина крім малювання, займається плетивом, ткацтвом, бісероплетінням. Вона також є стипендіатом фонду «Україна» Леоніда Кучми.

Приємно було зустріти вже знайому багатьом киянам талановиту Софійку Мартусенко, вихованку Вінницького дитячого юнацького центру «Барви України».

Уважно за подіями стежить член дитячого журі Олексій Москаленко. Сам

Олексій відвідує художню студію при Національному художньому музеї.

– Ми завжди намагаємось нестандартно проводити подібні заходи, – говорить Ганна Владимировська, заступник директора з наукових питань й організатор виставки-конкурсу «Казки Пушкіна».

Людмила ЧЕЧЕЛЬ
На знімку: Марина Кармаліта біля своєї роботи

редактор рубрик
«Народна творчість»,
«Туризм», «Етнографія»
Світлана СОКОЛОВА

етнографія

■ МИСТЕЦТВО НАРОДІВ ПОКАЗАЛИ ДІТИ

У четвертому обласному дитячому міжнародному фольклорному фестивалі «Веселка Буковини» виступили 16 різножанрових аматорських колективів, загалом понад 400 учасників із усіх районів області та обласного центру.

Українські, російські, польські, молдавські, румунські, єврейські та німецькі дитячі колективи національно-культурних товариств області продемонстрували мистецтво танцю, пісні, музики і слова.

■ ВИСТАВКА СТАЛА ТРАДИЦІЙНОЮ

В Українському домі в Києві впр'яте відбулася виставка «Український сувенір». Проводити її стало доброю традицією.

Свої творчі надбання представили всі області країни. Відвідувачі оцінили понад 250 витворів українського мистецтва, показаних народними майстрами.

■ ЦІ ІГРАШКИ КУМЕДНІ Й ФАНТАСТИЧНІ

На багатьох виставках експонувалися оригінальні твори заслуженого майстра народної творчості України Ольги Отнякіної-Бердник. У Києві, Чернівцях і Запоріжжі, Черкасах і Каневі, Чигирині відомі її роботи. Майстриня може похвалитися вісьмома персональними виставками. Вона презентувала свої роботи та проводила майстер-класи на Днях української культури в Німеччині та Польщі.

Увагу відвідувачів привертають етнографічні мотиви у розмальованих фігурках, їхня яскравість та й чудернацьке мистецьке рішення, що піднімає настрій.

– Дружина займається керамічною дитячою іграшкою понад двадцять років, – розповідає чоловік майстрині Віктор Отнякін. – Сама ліпить, розписує та вигадує образи. Ми утворили навіть творчу майстерню: я допомагаю з глиною, випалюємо, донька малює та ліпить.

Чоловік звертає увагу на кумедних пташок та «дивів», фантастичних звірів. Талановита жінка вміє зробити навіть слонів і левів українськими. А ось і метелик – сидить на пеньочку.

Як працює художниця? Бере фігурку звичайної корівки, а бачить на ній квіти... з очима, а звичайних котиків – на рибалці, з хрущами, з медом, із дудками, розмальовує так, як вигадала.

Багато вивчає літератури з фольклору, створюючи образи. Так з'являються і Овен із намальованим на ньому деревом життя, і численні українські Тельці.

Багато відомих в Україні людей, часом самі вигадують щось незвичайне й замовляють майстрині роботи.

І це чудово, що фольклорні мотиви стають джерелом для натхнення талановитої людини.

Анна Попова: «традиції – у підсвідомості»

Світлана СОКОЛОВА

Відома художниця презентувала твори в техніці гобелена, батику, черпаного паперу (виготовленого вручну) та фотознімки паркових скульптур із лози

Національний музей українського народного декоративного мистецтва представив виставку «Художній текстиль» Анни Попової з Луцька.

Майстриня закінчила Львівську національну академію мистецтв і брала участь у понад 40 міжнародних виставках. Її роботи неодноразово відзначалися дипломами Всеукраїнського трієнале текстилю. А 2004 року отримала стипендію міністра культури Польщі Gaude Polonia. Працювала у майстернях Академії мистецтв у Лодзі та друку на тканині. Займалася ткацтвом і вивченням техніки ручного черпаного паперу.

– Мої твори, особливо перші, побудовані на народній орнаментіці, від чого зараз трохи відійшла. Але це так глибоко засіло в моїй підсвідомості, що в кожній роботі, навіть якщо не видно характерної орнаментики, «прочитується» українське, – пояснює мисткиня.

Розглядаємо експозицію. У творах природні мотиви. Ось «безконечники», які і в писанках можна побачи-

ти поряд із хвилькою та засіяним полем. Цікавий гобелен «Блакитні очі Волині»: на старій мішковині блакитні геометричні фігури та плямки. Це згадка про льон, який вирощували колись на Волині, й натяк на озерний край.

– Так, батик, гобелен – традиційні техніки, – каже художниця, яка люб'язно погодилася бути моїм гідом. – От ситець із орнаментом, це ж той самий

друк на тканині. Так, ще в XI столітті в Україні використовувалися для вибивання орнаменту на тканинах штампи і дерев'яні форми, такі, як знайдені на Житомирщині. А ось твори з черпаного паперу зроблені за японською технологією з рослин. Ми звикли робити лише з лози кошики. А за кордоном з неї роблять садово-паркові скульптури 5 метрів заввишки.

В захопленні від робіт Попової Зоя Чегусова, науковий співробітник інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, заслужений діяч мистецтв України:

– Творчість Ані притягує духом експериментаторства, поєднанням традиційності з пошуком особистого творчого методу, ще в академії її роботи відрізнялися особистою графічністю, культурою кольору, оригінальною стилізацією декоративних зображень.

Її етнографічні мотиви в орнаментіці на новому витку, це бачення професійного майстра.

Бессарабська Красуня – село-фенікс

Багато гостей зібрав осінній ярмарок у Фрумушиці-Новій, де відтворені садиби українських козаків, росіян, молдаван, болгар, гагаузів, євреїв, німців, які здавна жили на цій землі

Туристи давно проторували стежку до цього села у Тарутинському районі на Одещині. Адже тут можна зупинитися в ошатних, оздоблених етнографами та народними умільцями оселях, користуючись міськими зручностями.

Господарі демонструють охочим одну з найбільших у Європі вівцеферму, перепелів і фазанів, а ще – зоопарк, мальовниче зариблене озеро, пасіку, винні погребі, корчму, де ласують справжньою овечою бринзою.

Фрумушика, село з тривіковою історією в перекладі з молдавської означає «Красуня». Його мешканцям судилося бути виселеними, оскільки по війні тут побудували військовий полігон, а згодом місцина взагалі стала пустою, доки не знайшлася люди-

на, яка повернула її до життя. Один із нащадків селян Олександр Паларієв розпочав відродження зі спорудження потужного вівчарського комплексу. Він же став будувати етнографічний музей під відкритим небом.

Цієї осені Фрумушика приймала гостей із Литви, Грузії, Молдови та Польщі – відомих діячів сучасного мистецтва, які провели пленер Magna Ducatus Artis («Велике князівство мистецтв»). Фінал заходу збігся з «Бессарабським ярмарком у Фрумушиці», в поєднанні з фестивалем фольклорних колективів, змаганнями футболістів та борців, масовими розвагами.

Станіслав ЗМІЄВСЬКИЙ
На знімку: співаків не бракує

лауреат мистецької премії «Київ» імені Анатолія Москаленка, редактор рубрик «Музеї», «Діаспора»
Людмила ЧЕЧЕЛЬ

репортер

Подарунки з усього світу

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

У Києві відбувся 18-й Різдвяний благодійний ярмарок. Організатор його – Міжнародний Жіночий Клуб Києва (МЖКК) International Women's Club of Kyiv (IWCK)

Яскраві новорічні іграшки, сувеніри, іграшки, одяг, парфуми, екзотичні фрукти і овочі, пряники у формі ялинок, грибочків, хатинок із різнокольоровою помадкою... Є реальна можливість скуштувати страви народів світу, власноруч приготовлені дипломатами, отримати сувенір з рук посла тієї чи іншої країни.

– Новорічні подарунки з усього світу зібралися в один день і під одним дахом, – розповідає організатор ярмарку, член Міжнародного Жіночого Клубу Вікторія Тіссот. Захід відбувається за участі посольств, представлених в Україні. Сувеніри привезли з 35 країн, а покупців рахуємо тисячами. Перед виставковим центром – черга з охочих потрапити на різдвяний ярмарок. В середині павільйону – також натовп.

Хтось стоїть у черзі за чеським пивом, комусь поталанило придбати славнозвісну карловарську «бехерівку», жінки віддають перевагу французьким парфумам...

Біля одного з лотків натовп, аби скуштувати французькі млинці:

– З шоколадом – для чоловіків, а з карамеллю – для жінок, – рекомендує досвідчений кулінар.

Біля чеського стенду відвідувачі милуються пряниками, та неймовірно цікавими іграшками на пружинах. Захоплює славнозвісне скло.

Ніяк не можна оминати аргентинський прилавок. Сама Ліла Ролдан Васкес де Муан, Надзвичайний і Поважний Посол Аргентинської Республіки в Україні рекомендує вино та складає бутерброди власноруч. Пані посол люб'язно пропонує:

– Це – сандвіч, називається чорипан – дуже смачно, скуштуйте! – А це – надзвичайно смачна і корисна страва – умита. Готують її з кукурудзи.

Посли іноземних держав на ярмарок приїхали у піднесеному настрої. Геть офіціоз!

Посол В'єтнаму Ву Зионг Хуан хвалиться сумочкою ручної роботи, яку щойно придбала на ярмарку.

– Це вечірня сумочка. І всього-на-всього за 70 гривень! Можна сказати за безцінь придбала!

Ціни на ярмарку дійсно помірні, адже організатори заходу, Міжнародний Жіночий Клуб Києва, розраховують на кілька тисяч відвідувачів. До речі, від участі жодне посольство не відмовилось.

Президент клубу Жуді Мінієр розповідає, що заздалегідь продумали про масштабність представлення країн.

Гостей частують майже біля усіх прилавків. Канапе із салом та солоними огірочками та ще й з гірчицею, ковбаска з хрінном – це, звичайно, з українського столу. Крім того від української сторони – національне вбрання. Українці витримали різдвяну тематику. Тут і величезна зірка, костюм Оксани, яка ходила колядувати у вечорі на хуторі біля Диканьки...

До речі, Україна за 18(!) років на ярмарку представлена вперше.

Цього року тут мали свій лоток і представники АР Крим. Відвідувачі із задоволенням брали на подарунки гончарні вироби та майоліку Рустема Скібіна.

На ярмарку панувала атмосфера свята. Для юних гостей працював дитячий куточок, організований Британською, Київською та Печерською міжнародними школами.

Кошти, зібрані на ярмарку, а цього року зібрали майже мільйон гривень, перерахують на благодійні цілі. Вони, в свою чергу, стануть різдвяним подарунком для дітей з особливими потребами та жінкам-інвалідам. Вікторія Тіссот наголошує, що в клубі багато жінок, які займаються благодійністю і вони завжди готові прийти на допомогу нужденним.

Фото авторки

редактор рубрик
«Народна творчість»,
«Туризм», «Етнографія»,
Світлана СОКОЛОВА

ТУРИЗМ

ШАНУВАЛЬНИКІВ ЕТНО ЗБИРАЄ «КРАЇНА МРІЙ»

Чимало туристів приваблює третій зимовий етнічний фестиваль «Країна мрій різдвяна», який проходить у грудні-січні в козацькому селищі «Мамаєва слобода», що в Києві. Це й не дивно, адже він об'єднує зимові свята календарного обрядового циклу українців! А місце проведення ще й надає народним гулянням сільського та козацького колориту.

На гостей чекають народні обряди, виступи Олега Скрипки та інших відомих музикантів, катання на санях, ярмарок народних майстрів, смачна традиційна кухня та інші розваги.

СВІТЛИНИ КЛИЧУТЬ В УКРАЇНУ

У Центральному будинку художника у Києві відбулась фотовиставка «Україна туристична», яку організували Міністерство культури і туризму України, Державна служба туризму і курортів, ДП «Національний туристичний офіс» та асоціація журналістів «Туристичний прес-клуб України».

50 світлин шістнадцяти авторів із Києва та регіонів – це кращі роботи із представлених на Перший всеукраїнський конкурс туристичної фотографії, в якому взяли участь 26 осіб, професіонали та аматори, запропонувавши на розгляд журі понад 400 робіт. Виставка демонструє туристичні принади різних регіонів України. Відвідувачі можуть оцінити красу Криму та Карпат, Полтавщини та Волині, побачити Київ із висоти пташиного польоту і в мініатюрі... Пейзажі, пам'ятки архітектури, портрети та побутові сценки, типові для наших країв, кличуть в Україну, запрошуючи познайомитися з нею ближче.

Організатори впевнені, що демонстрація світлин не обмежиться столицею та Україною. Так, директор ДП «Національний туристичний офіс» Олег Литвяк відзначив:

«Мені дуже подобаються роботи фотохудожників. Добре, що немає перепрофесіоналізму, а є естетичне сприйняття, кожен бачить в них своє. Вважаю, що ми знаходимося у галереї характерів України».

Пан Литвяк впевнений, що виставка стане пересувною, і фотографії представлятимуть на заходах, що презентують Україну, насамперед в контексті Євро-2012.

Наступного року виставка експонуватиметься в ряді посольств зарубіжних країн.

Фото Світлани СОКОЛОВОЇ

«Український туризм: реалії та перспективи»

Світлана СОКОЛОВА

На розширеному засіданні, яке провели Мінкультури і туризму України та Державна служба туризму і курортів підбили підсумки літнього туристичного сезону

Зібралися представники міністерств і відомств, насамперед причетних до туристичної галузі.

Привернула увагу журналістів тема «Відміна ліцензування турагентської діяльності – рішучий крок держави до спрощення українського туристичного бізнесу». Суть справи їм роз'яснили перед початком заходу. Постало питання про ризики. «Їх варто мінімізувати, – відповів заступник голови Держслужби туризму і курортів Сергій Сьомкін. – Укладатимуться господарські угоди між туроператорами і турагентами». На його думку, туроператори самі обиратимуть, з якими агентами працювати. Можуть збільшитися випадки непрофесійного підходу до обслуговування туристів, на протигагу цьому є вимоги до турагентів: кваліфікаційні, туристична освіта, фінансові гарантії.

Перший віце-президент Туристичної асоціації Укра-

їни Віталій Безносок зауважив:

«Рішення ставило за мету звести до мінімуму формальності. В той же час турагентську діяльність упорядкує введення державного реєстру».

На засіданні Сергій Сьомкін повідомив про основні заходи розвитку галузі, окресливши інформаційно-рекламну, туристично-екскурсійну та інші види діяльності та підготовку до Євро-2012.

Присутні дізналися, що впродовж 9 місяців поточного року обсяг надання турпослуг ліцензіатами (туроператорами та турагентами) України збільшився порівняно з аналогічним періодом 2009 року на 15 відсотків і становить майже 6,7 млрд грн. На 18 відсотків

відповідно зросли і платежі до бюджету ліцензіатів, які становлять 175,6 млн грн.

Незабаром Євро-2012. Відпрацьовані нові вимоги до готелів на основі європейських критеріїв. Заступник голови Держслужби туризму і курортів Дмитро Заруба на прес-конференції пояснив, що насамперед буде приділятися увага якості надання послуг та збільшенню додаткових у готелях: наявності wi-fi тощо.

Укладено 50 міжурядових і міжвідомчих угод про співробітництво в галузі туризму, у тому числі 15 – із країнами ЄС.

Учасники з інтересом заслухали звіти керівників туристично привабливих Криму, Одещини та Закарпаття.

Перший заступник міністра туризму і курортів АР

Крим Марина Слесарева повідомила, що Крим зберіг другу позицію з надання турпослуг екскурсантам і зарубіжним туристам. З'явився ролик, який транслюється в регіонах Росії. Напрацьований новий маршрут «Білогір'я – нова країна». Непокоїть, що понад 600 приватних пансіонатів працюють у тіні. Пані Слесарева вважає, що для подолання проблем необхідна цілісна державна програма.

Заступник міністра культури і туризму Юрій Артеменко звернув увагу на необхідність популяризації України як туристичної країни, відсутність роботи з міжнародними фондами, грантами на рівні державних органів. Він вважає, що у кожному місті має бути турцентр, де можна отримати інформацію. Розповів про введення підвищених фінансових зобов'язань туроператорів, про те, що ліцензійні умови змінюються для запровадження туристичного реєстру. Висловився за те, щоб повноваження переходили до регіонів, наприклад, по категоризації.

Насамкінець найдостойніші отримали нагороди, зокрема почесні грамоти та відзнаки «Почесний працівник туризму України».

Фото Романа РАТУШНОГО

Незрячим – безпечна подорож

В Ужгороді відкрили спеціальну інформаційну дошку для людей із вадами зору

Встановили її в пасажі Баті в центрі міста. На мідній табличці рельєфним шрифтом Брайля – коротка інформація про Ужгород та його пам'ятки, яку можна прочитати... пальцями. Зроблено це з ініціативи кафедри туризму

Ужгородського національного університету. За словами її завідувача Федора Шандора, мапа – перший крок для забезпечення незрячим незагрозованою подорожжю.

Ідея виникла у викладачів під враженням від поїздок до Європи.

Там у багатьох містах сліпі можуть на дотик знайомитися з пам'ятками архітектури, читати путівники, написані мо-

вою Брайля. Допомогли реалізувати задум громадська організація для осіб із вадами зору «Дивосвіт» і Турінформцентр Закарпаття. Роботу виконали майстри з Асоціації ковалів Закарпаття.

Карту розробляли самі незрячі. Текст підготував активіст «Дивосвіту» Олександр Неймет.

Федір СЛОБОЖАНСЬКИЙ

заступник головного редактора Видавництва, редактор рубрик «Богема», «Далі буде» Алла ЧЕРДИНЦЕВА

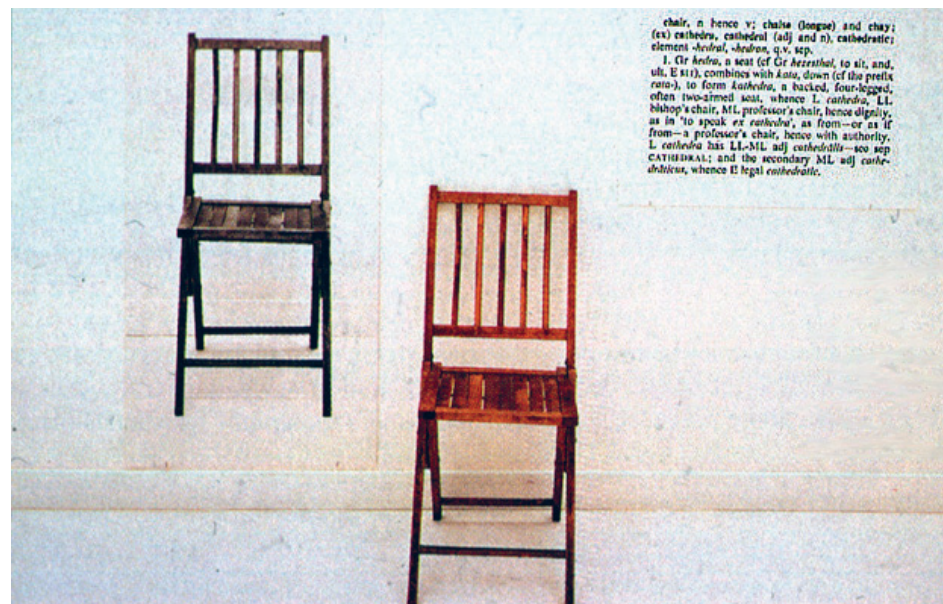
далі буде

Світ ідей Джозефа Кошута

На стіні в затемненій кімнаті висвічується неоновий рядок: «П'ять слів із помаранчевого неону». Так називається твір «батька» концептуалізму американця Джозефа Кошута

Концептуалізм, панове! Глядачеві пропонується пригадати свої відчуття від усіх бачених за життя неонових рядків, порожніх просторів, легкого сяяння теплого світла. Втім, асоціації можуть виникнути будь-які, оскільки в концептуалізмі важливе не саме зображення, а його значення. Кошут у статті-маніфесті «Мистецтво після філософії» (насправді малося на увазі – «замість філософії») пояснював, що «фізична оболонка має бути зруйнованою», оскільки «мистецтво – це сила ідеї, а не матеріалу». Отже, твір концептуалізму народжується тієї миті, коли ідея автора поєднується з думками глядача з цього приводу. Тут докорінним чином змінюються стосунки художника і глядача. Вони перетворюються на співавторів – звичайно в тому випадку, якщо приймають «умови гри».

Джозеф Кошут за життя ввійшов до підручників історії мистецтва як «батько», теоретик і практик концептуалізму, який звільнив художника від необхідності створювати рукотворні об'єкти і дозволив йому існувати виключно у світі ідей. Мовляв, якщо автор сказав, що це – мистецтво, значить – мистецтво. Будь-який твір є феноменом суто естетичним, самодостатнім (Кошут говорить – «тавтологічним») і таким, що не має жодних зовнішніх стандартів оцінки. Із реальністю художній вислів не отожднюється, жодної інформації окрім як про себе не несе. Природу має не оптич-

ну, а лінгвістичну, тобто досліджує сам себе – свої кордони, можливості породження, форми існування тощо. Від «морфології» (роботи над формою) мистецтво перейшло до «функції» (аналізу свого функціонування). Від «явища» – до «концепції».

На практиці це виглядає таким чином. Стоїть стілець, поруч висить фотографія стільця і збільшене фотозображення статті «Стілець» з тлумачного словника – всі рівнозначно і є частинами роботи «Один і три стільці», першого і найвідомішого концептуального опусу Кошута 1965 року. Сенс у тому, що текстовий опис, фотографія, що фіксує його, і сам об'єкт у художньому контексті втрачають свою матеріальність і стають лише компонентами єдиного художнього вислову.

Загальна назва циклу – Art is Idea. Зовсім як у Гертруди Стайн: «Роза є Роза є Роза». Але куди трагічніше – з підтекстом: «я знаю, що нічого не знаю». І це вже ближче до лін-

гвістичного песимізму Людвіга Вітгенштейна, якого Кошут обожнював. Фрагменти з «Логіко-філософського трактату» він постійно зображував у своїх текстових роботах. Кошут замість картин «винайшов» саме матеріальні носії ідеї. Ними можуть бути і текст художника, і відтворений ним чужий текст, і арт-об'єкт, і інсталяція. І... порожнеча, якій, по суті, і присвячено все мистецтво метра.

Сам руйнівник традиційної, миметическої естетики Кошут має добру академічну освіту. Вже в десятирічному віці він вступив до школи дизайну в рідному американському Толеді. Скандальну роботу із стільцем зробив, будучи студентом Школи візуальних мистецтв Нью-Йорка. Після закінчення якої відразу ж став її викладачем. У 22 роки Кошут мав першу музейну виставку. Опісля були три кассельські «Документи» – 1972-го, 1982-го і 1992-го, світове визнання... Далі – буде!

ПРОЕКТ ПІДТРИМУЄТЬСЯ готелем «Хаят Рідженсі Київ»

- **Наші постійні партнери:** Посольство Японії в Україні, Французький культурний центр, Британська Рада в Україні, Німецький культурний центр «Гете-Інститут в Україні», Польський інститут у Києві, Чеський центр, Готелі «Premier Palace», «Opera», Авіакомпанії AIRFRANCE, KLM, WINDROSE, «Туристичний інформаційний центр»

ВИ МОЖЕТЕ КУПИТИ НАШУ ГАЗЕТУ У КІОСКАХ АГЕНТСТВА СОЮЗДРУК СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ. Всеукраїнський культурологічний тижневик. Виходить із 7 жовтня 1923 року

ЗАСНОВНИКИ: Міністерство культури і туризму України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

ВИДАВЕЦЬ: ДП «Газетно-журнальне видавництво Міністерства культури і туризму України». Директор Вікторія КАРАСЬОВА

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР Віра МАКОВІЙ

ВИДАВНИЧА РАДА: Ольга ГОЛИНСЬКА, Антоніна ЖИХОРСЬКА, Орест КОГУТ, Володимир ОНИЩЕНКО, Алла ПІДЛУЖНА, Наталя ПОТУШНЯК, Людмила ЧЕЧЕЛЬ

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
ТЕЛЕФОН: 201-66-55 (багатоканальний), ФАКС: 201-66-54
E-mail: cultzhyttya@ukr.net

СВІДОЦТВО про державну реєстрацію КВ №1026 від 26.10.1994
ДРУК: 01034 вул. Гончара, 30-А. СПП «Інтертехнодрук»

За достовірність інформації відповідальність несуть автори і рекламодавці. Думки авторів публікацій можуть не збігатися із позицією тижневика. Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви. При використанні матеріалів посилення обов'язкове. Наклад 2 000

ЦІНА ДОГОВІРНА

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 60969